

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО НАДАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Пахомов І.В., старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» АПН України

Проблема підготовки майбутніх психологів до надання ефективної психологічної допомоги є достатньо гострою, особливо у період війни. А це, водночас, вимагає спрямованості освітніх програм у закладах вищої освіти саме на цей аспект роботи психолога.

У зв'язку з реформуванням освіти, питання інноваційних змін у професійній підготовці майбутніх психологів стають найбільш пріоритетними. Актуалізується проблема переходу від знаннєвої парадигми до іншого методологічного спрямування, яка передбачає самостійну орієнтацію студентів у світі інформації та формує в майбутніх фахівців професійну компетентність у сфері надання психологічної допомоги.

Проблема готовності практичних психологів до професійної діяльності у сфері надання психологічної допомоги є однією із найактуальніших у сучасній психології. Повноцінна реалізація отриманих теоретичних знань на практиці потребує наявності чітких умінь та особистісної готовності випускників до надання психологічної допомоги. Вказаній проблематиці присвячені численні дослідження Н. В. Чепелевої, Н. І. Пов'якель, В. Г. Панка, Е. А. Клімова, Н. С. Пряжнікова, А. К. Маркової, А. А. Деркача, А. І. Донцова, І. В. Дубровіної, Ф. Е. Василюка та ін.

Необхідність підготовки професійних психологів, здатних ефективно надавати психологічну допомогу, зумовлена зростаючою потребою суспільства у таких фахівцях. Тому у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти підготовка саме таких фахівців є пріоритетним напрямком освітнього процесу.

До навчальних дисциплін освітньо-професійної програми за спеціальністю 053 «Психологія» (освітня кваліфікація «магістр психології»), які спрямовані на безпосереднє формування професійних компетенцій майбутніх психологів у сфері надання ними психологічної допомоги, насамперед відносяться наступні: «Психологія організацій та управління персоналом», «Психологія тренінгової діяльності», «Психологія травмуючих ситуацій» та «Основи професійного консультування», «Психологія батьківства та його психологічний супровід», «Арт-терапія», «Психологія посттравматичного стресового розладу», «Актуальні проблеми загальної та візуальної психодіагностики», «Психологія життєвих криз», «Профорієнтаційна робота психолога» та «Практична психологія конфліктів».

В процесі вивчення кожної з вищенаведених навчальних дисциплін відбувається формування певних компетенції щодо надання ефективної психологічної допомоги різним категоріями осіб: чоловікам та жінкам, особам різного віку, освітнього та професійного рівня, які мають потребу у ній.

Переважна більшість психологів працюють в різних організаціях та установах, де їм необхідно вирішувати управлінські конфлікти та здійснювати управлінське консультування менеджерів та топ-менеджерів. Тому під час оволодіння навчальною дисципліною «Психологія організацій та управління персоналом» у здобувачів формуються компетенції щодо діагностики, профілактики, попередження та вирішення конфліктів в організаціях. Також здобувачі оволодівають основами управлінського консультування, діагностики кандидатів при прийомі на роботу, психологічними прийомами мотивацій персоналу.

Особливий інтерес проявляють здобувачі до навчальної дисципліни «Психологія тренінгової роботи (авторський тренінг)», адже майже всі практичні психологи здійснюють заходи групової психокорекції. На заняттях формуються компетенції щодо організації та проведення тренінгових вправ, розробки конспектів вправ та сценаріїв тренінгових занять.

В умовах війни надзвичайну актуальність мають компетенції щодо

корекції психологічної травми, які формуються в процесі вивчення навчальних дисциплін «Психологія травмуючих ситуацій» та «Психологія посттравматичного стресового розладу», під час яких у здобувачів освіти формуються компетенції щодо діагностики посттравматичного стресового розладу за МКБ-10 ВІЗ і DSM-IV. Особливо докладно вивчаються методи корекції й психотерапії ПТСР: методи регуляції, навіювання, символодрами, нейролінгвістичного програмування й психогенезу, фазово-орієнтований підхід допомоги, поведінкова терапія, раціональна психотерапія, гештальт-орієнтовані методи, тілесно-орієнтована терапія, аутогенне тренування, модель раціонального самоврядування, методи групової терапії й антистрес-тренінг, психологічний дебрифінг, метод десенсибілізації переробки рухами очей (ДПРО), метод біологічного зворотного зв'язку, дихальні техніки, м'язова релаксація та дисоціювання.

Кожен психолог повинен мати сформовані компетенції щодо консультування різних категорій клієнтів з різними ситуаціями, запитам та проблемами. Вони формуються під час вивчення навчальної дисципліни «Основи професійного консультування». Майбутні психологи відпрацьовують алгоритм консультативної допомоги клієнту, що втратив близьку людину, консультування ВІЛ-інфікованих клієнтів та їх оточення. Важливими компетенціями, які формуються у майбутніх психологів, є навички сімейного консультування: проблеми «молодої» сім'ї, типові проблеми подружжя з їх батьками, порушення в сексуальній сфері, конфлікти батьків і дітей, конфлікти подружжя.

Кожен практичний психолог стикається з проблемами діагностики, профілактики та вирішення внутрішньоособистісних, міжособистісних та міжгрупових конфліктів, тому однією з базових навчальних дисциплін є «Практична психологія конфліктів», в процесі вивчення якої формуються відповідні компетенції. В зв'язку з розвитком процесу медіації у судових та інших справах особлива увага приділяється медіації як засобу вирішення конфліктів.

Переважає більшість практичних психологів, особливо у закладах дошкільної та середньої освіти, постійно стикаються з проблемами дитячо-батьківських стосунків, тому значна увага приділяється вивченню навчальної дисципліни «Психологія батьківства та його психологічний супровід». Під час оволодіння нею у здобувачів освіти формуються компетенції щодо діагностики, профілактики та корекції дитячо-батьківських стосунків.

Особлива увага приділяється методам метафоричного спілкування з дітьми, а також проєктивним методикам діагностики сімейних взаємин («Моя сім'я», «Малюнок сім'ї», розфарбування психодіагностичних діаграм, метод незакінчених речень, інтерв'ю тощо). Також майбутні психологи знайомляться з методиками психодіагностики подружніх взаємин («РОП», опитувальник «Шкала сімейної адаптації та згуртованості», методика «Мій лист чоловіку/дружині та інші»), а також дитячо-батьківських взаємин («РАШ», «Аналіз сімейних взаємостосунків», методика діагностики батьківського ставлення

В процесі надання психологічної допомоги перед практичним психологом стоїть проблема виявлення її сутності та причини, постановки психологічного діагнозу. На практиці, особливо в екстремальних умовах, часу на заповнення великих опитувальників, як правило, немає, тому психолог повинен володіти експрес-тестами, які не потребують багато часу.

Психодіагностичні компетенції формуються у здобувачів освіти в процесі оволодіння навчальної дисципліни «Актуальні питання загальної та візуальної психодіагностики», причому особливу увагу звертають саме на візуальну психодіагностику, найбільш ефективну в процесі надання психологічної допомоги, особливо в екстремальних умовах. На заняттях здобувачі формують у себе компетенції щодо візуальної характеристики психічних процесів, станів та властивостей за допомогою міміки, пантоміміки, жестів, а також графології.

В закладах середньої освіти важливим напрямком роботи практичного психолога є профорієнтація, а в інших – профвідбір персоналу, тому в освітній

програмі важливе місце займає навчальна дисципліна «Профорієнтаційна робота психолога», в процесі вивчення якої здобувачі формують компетенції щодо професійного відбору кандидатів на посади та надання їх психологічної допомоги в процесі професійної адаптації, а для здобувачів середньої освіти – методи визначення їх професійних інтересів та здібностей.

Таким чином, у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти формування професійних компетенцій майбутніх психологів у сфері надання ними психологічної допомоги проводиться під час вивчення низки навчальних дисциплін, насамперед: «Психологія організацій та управління персоналом», «Психологія тренінгової діяльності», «Психологія травмуючих ситуацій» та «Основи професійного консультування», «Психологія батьківства та його психологічний супровід», «Арт-терапія», «Психологія посттравматичного стресового розладу», «Актуальні проблеми загальної та візуальної психодіагностики», «Психологія життєвих криз», «Профорієнтаційна робота психолога» та «Практична психологія конфліктів».